

Com afecta la desigualtat el creixement econòmic?

La relació entre creixement econòmic i desigualtat ha estat objecte d'estudi per part dels economistes des de fa més d'un segle. Malgrat això, el debat continua viu, i, tal com s'explica en aquest article, la resposta a la pregunta sobre com afecta la desigualtat d'ingressos de les llars el creixement econòmic d'un país continua sense ser evident, tant a nivell teòric com a nivell empíric.

A nivell global, s'observa una relació negativa entre el nivell de desigualtat¹ i el creixement econòmic (vegeu el primer gràfic). Però, com el lector sabrà, l'existència de correlació no és evidència de causalitat.

A nivell teòric, als anys cinquanta i seixanta, la visió prevalent era que una major desigualtat pot beneficiar el creixement a través, fonamentalment, de dos mecanismes. El primer recull la idea bàsica que la desigualtat pot beneficiar el creixement econòmic en la mesura que genera incentius per treballar i per invertir més. És a dir, si la gent amb un major nivell d'educació té una major productivitat, les diferències en les taxes de retorn encoratjaran més gent a assolir un major nivell d'educació. El segon mecanisme a través del qual una major desigualtat pot comportar majors taxes de creixement és mitjançant una major inversió, atès que els grups d'ingressos alts solen tenir una major propensió a estalviar i a invertir.

Més endavant, van sorgir noves veus que alertaven dels efectes negatius de la desigualtat sobre el creixement.

Un dels arguments principals suggereix que una major desigualtat pot reduir les oportunitats professionals dels grups de la societat en inferioritat de condicions i, per tant, la mobilitat social, la qual cosa limita el creixement potencial de l'economia.

En particular, un major nivell de desigualtat pot comportar menors inversions en capital humà per part dels individus de rendes més baixes si, per exemple, no hi ha un sistema d'educació pública o de beques adequat. Per això, els països amb un major nivell de desigualtat solen tenir menors nivells de mobilitat social entre generacions (vegeu el segon gràfic).

Paral·lelament, una major desigualtat pot afectar negativament el creixement si, per exemple, fomenta polítiques populistes (vegeu l'article «Desigualtat i populisme: mites i realitats», en aquest Dossier). En la mateixa línia, una altra font de debat és si un augment de la desigualtat pot generar un increment excessiu del crèdit que acabi frenant el creixement (vegeu l'article «La desigualtat pot causar una crisi financera?», en aquest Dossier).

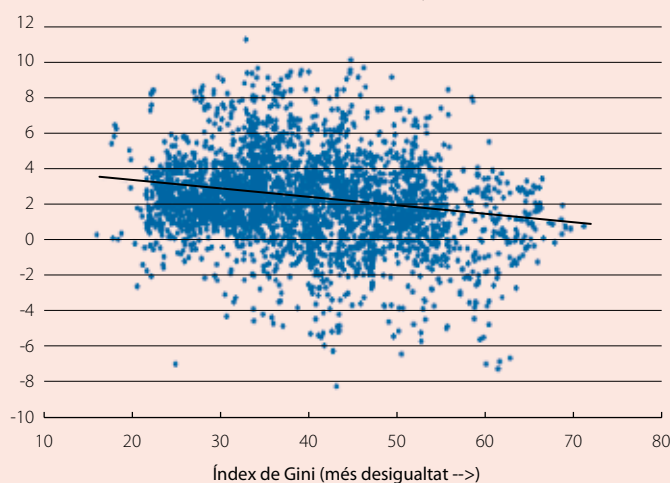
Més enllà del marc teòric, molts autors han intentat aportar evidència empírica dels efectes de la desigualtat sobre el creixement econòmic. No obstant això, els resultats no són sempre concloents. Això és degut al fet que és difícil aïllar l'impacte de la desigualtat sobre el creixement econòmic de l'impacte d'altres factors que hi poden influir de manera simultània. De fet, aquesta és la principal crítica als estudis empírics basats en regressions de creixement a nivell de país i que es comenten a continuació, de manera que els resultats s'han d'interpretar amb cautela.²

De manera general, es pot afirmar que no existeix un mecanisme únic i transversal que pugui explicar la relació entre desigualtat i creixement, sinó que aquesta relació pot ser canviant. De tota manera, s'observa un patró relativament generalitzat, en funció del nivell de desenvolupament d'una economia. Així, quan una economia es troba en un estadi de desenvolupament inicial, el retorn del capital físic sol ser superior al retorn que ofereix el capital humà, i, per tant, una major desigualtat pot generar una major creixement. No obstant això, quan el desenvolupament d'una economia ja està en fases més avançades, el retorn del capital físic sol disminuir i el del capital humà acostuma a augmentar, de manera que els increments de la desigualtat poden afectar negativament el creixement.³

Un estudi recent de l'FMI⁴ suggereix que un increment en la desigualtat és perjudicial per al creixement econòmic. A tall d'exemple, la relació històrica (1980-2012) observada entre desigualtat i creixement als 159 països analitzats mostra que, si la proporció de la renda que percep el 20% de la població amb més ingressos augmenta en 1 p. p. (la desigualtat incrementa), el creixement

Creixement econòmic i desigualtat

Creixement econòmic en els següents 10 anys (%)

Font: CaixaBank Research, a partir d'Ostry et al. (2014), «Redistribution, Inequality and Growth», FMI.

1. Mesurat, usualment, mitjançant l'índex de Gini (vegeu l'article «Cada vegada més desiguals? L'evolució recent de la desigualtat», en aquest Dossier).

2. Vegeu Durlauf, S. N., (2009), «The Rise and Fall of Cross-Country Growth Regressions», History of Political Economy.

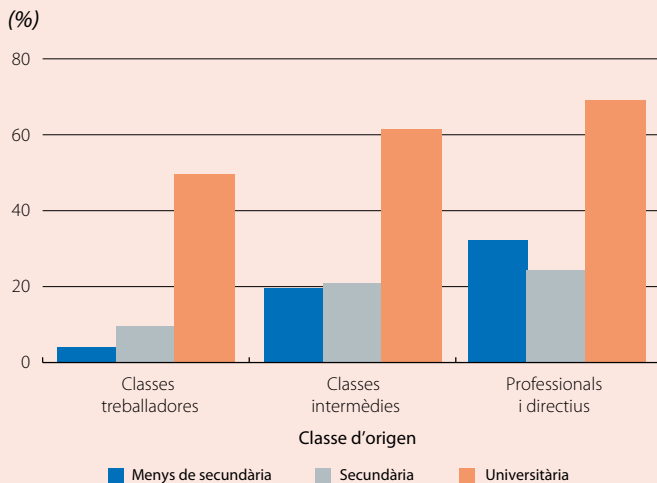
3. Vegeu Kuznets, S. (1955), «Economic Growth and Income Inequality», American Economic Review.

4. Vegeu Dabla-Norris, I., et al. (2015), «Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective», FMI.

del PIB s'alenteix en 0,08 p. p. en els cinc anys següents. En canvi, si la participació en la renda del 20% més pobre de la població s'incrementa en 1 p. p. (es redueix la desigualtat), el creixement del PIB és, de mitjana, 0,38 p. p. superior en els cinc anys següents.

En la mateixa línia, un estudi de l'OCDE⁵ estima que un increment del coeficient de Gini de tres punts (que coincideix amb l'augment mitjà registrat als països de l'OCDE en les dues últimes dècades) tindria un impacte negatiu sobre el creixement econòmic de 0,35 p. p. per any durant 25 anys, la qual cosa representa una pèrdua acumulada del 8,5% del PIB. L'estudi, a més a més, mostra que la desigualtat que afecta els individus de renda més baixa (els individus situats en la part baixa de la distribució d'ingressos) és la que repercuteix més negativament sobre el creixement. Així, per exemple, si s'equiparés la desigualtat de la part baixa de la distribució del Regne Unit a la de França o la dels EUA a la de països com el Japó o Austràlia, el creixement anual mitjà del PIB milloraria en gairebé 0,3 p. p. en els 25 anys següents, la qual cosa comportaria un augment acumulat del PIB superior al 7%.⁶ De nou, cal recordar que aquestes estimacions són il·lustratives i no s'han d'interpretar com l'efecte causal d'un canvi de la desigualtat en el creixement de cada país.

Freqüència amb la qual s'accedeix a les classes professionals i directius segons la classe d'origen i el nivell educatiu

Font: CaixaBank Research, a partir de Requena (2016), «L'ascensor social. Fins a quin punt una millor educació garanteix una millor posició social?», Observatori Social de "la Caixa".

A tall de conclusió, cal destacar que, tot i que la desigualtat és un fenomen fins a un cert punt inevitable a les economies modernes, l'evidència empírica més recent suggereix que disminuir-la, en especial a la part baixa de la distribució, és positiu no solament en termes de justícia social, sinó també en termes de creixement econòmic.

Anna Campos
Departament de Macroeconomia, Àrea de Planificació Estratègica i Estudis, CaixaBank

5. Vegeu OCDE (2014), «Focus on Inequality and Growth».

6. Vegeu Cingano, F. (2014), «Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth», OCDE.

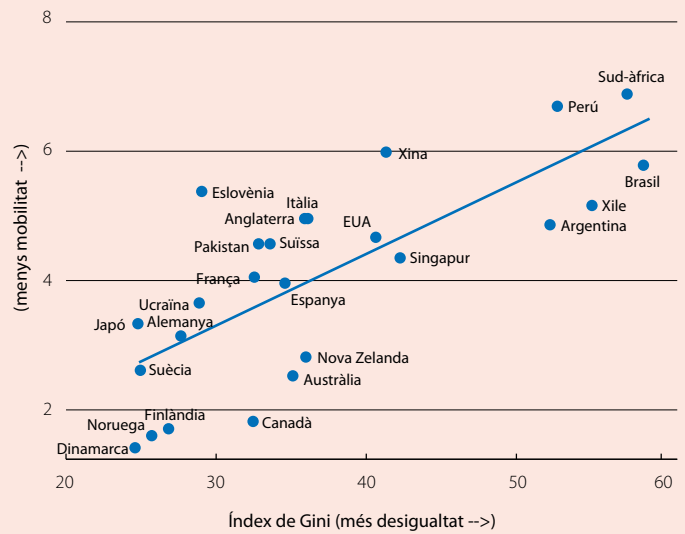
7. Vegeu Chetty, R. et al. (2016), «The Fading American Dream: Trends in Absolute Income Mobility Since 1940», NBER Working Paper.

8. S'associen, per exemple, a una major taxa d'abandonament escolar. Vegeu Kearney, M. S. i Levine, P. B. (2016), «Income Inequality, Social Mobility, and the Decision to Drop Out of High School», Brookings Papers on Economic Activity.

9. Vegeu Requena, M. (2016), «L'ascensor social, fins a quin punt una millor educació garanteix una millor posició social?», Observatori social de "la Caixa".

Mobilitat social i desigualtat

Elasticitat intergeneracional de l'ingrés (%)

Font: CaixaBank Research, a partir de Corak (2013) «Inequality from Generation to Generation: The United States in Comparison», in Robert Rycroft (editor), *The Economics of Inequality, Poverty, and Discrimination in the 21st Century*, ABC-CLIO.

Finalment, l'informe conclou que un dels canals clau a través dels quals la desigualtat frena l'economia és la disminució de les oportunitats d'inversió, principalment en educació, dels segments de població més pobres. De fet, la mobilitat social ha patit un deteriorament important en països com els EUA, on el percentatge de fills amb ingressos superiors als dels seus pares s'ha reduït des del 90% per a la cohort del 1940 fins al 50% per a les persones nascudes als vuitanta.⁷

Precisament, la menor mobilitat social pot ser un reflex de l'increment de la desigualtat. En efecte, diferents estudis empírics mostren que hi ha una relació negativa entre desigualtat i mobilitat social (vegeu el segon gràfic), que s'explica perquè la desigualtat, en especial si es dona a la part baixa de la distribució, disminueix les oportunitats d'inversió en educació de la població menys afavorida, que és el principal canal de mobilitat ascendent.⁸ Espanya no és cap excepció: els universitaris amb orígens socials més baixos registren taxes d'accés a ocupacions professionals i directives 14 vegades superiors a les de les persones que no van completar l'educació secundària (vegeu el tercer gràfic).⁹